ظهور جنبش خودجوش «دفاع از ایران»

حمیدرضا جلائی‌پور
استاد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران

ایـران در حال مذاکره و توافق با آمریکا بـود. دو روز قبل از انجام دور ششم این مذاکرات، ناگهان اسرائیل نسل کش به تاسیسات هسته‌ای ایران و به خانه‌های فرماندهان سـپاه و دانشمندان هسته‌ای حمله کرد و صدها زن و بچه ایرانی‌ها را کشت. به‌رغم نارضایتی‌های از قبل موجود در جامعه، اما به سرعت و به‌صورت خودجوش در جامعه ایران یک جنبش عمومی در پشتیبانی از نظامیان و دفاع از تمامیت ایران در برابر تجاوز اسرائیل شکل گرفت. (نتانیاهوی جنایتکار خام‌اندیشانه فکر می‌کرد اگر فرماندهان نظامی ایران را به قتل برساند و دو تا نطق تلویزیونی هم بـرای مردم ایران بکند، ایرانیـان علیه حکومت قیام می‌کنند! و ایران را تحویل اسرائیل جنایتکار می‌دهند!) من به‌عنوان یک علاقه‌مند به علوم اجتماعی در حال رصد تجربی این «جنبش ملی نو ظهور» هستم. اما در اینجا مایلم خصیصه‌های کنونی و قابل رویت این جنبش خودجوش را بیان کنم.

جنبش‌ها، حرکت جمعـی آگاهانه و هدفمند تعـداد زیادی از شـهروندان یک کشـور هستند که بدون چشمداشـت اقتصادی و داوطلبانه برای تحقق هدفی شـکل می‌گیرند. جنبش‌ها معمولاً از قبل طراحی نمی‌شوند بلکه بنا به ضرورت و برای حیات اجتماعی از سوی شهروندان شکل می‌گیرد.

زمینه اولیه این جنبش چه بود؟

بر اساس گزارش‌ها، اسرائیل نسـل‌کش در تاریخ بیست و سوم خـرداد هزار و چهار صد و چهار به تأسیسـات هسـته‌ای ایـران، از جمله نطنز حمله کرد. این حملات، که به گفته برخی منابع شامل هدف‌گیری زیرساخت‌های هسـته‌ای و همچنین ترور فرماندهان نظامی و دانشمندان هسـته‌ای به همراه خانواده‌ها و همسایه‌های آن‌ها بوده اسـت، برای فعالان جامعـه ایران به عنوان تهدیدی برای تمامیت ایران و (نقض آشـکار منشور ملل متحد) تلقی شده است و کثیری از مردم عادی هم این خطر را شهودی دریافت کردند.

این اقـدام، طبق بیانیـه نمایندگی ایران در سـازمان ملل، به تأسیسـات تحت نظارت آژانـس بین‌المللی انرژی اتمی آسـیب زده و خطر فاجعه تشعشـعات خطرناک را به همراه داشـته است. به‌رغم خطـر جانی برای اهالی بی‌گناه سـرزمین ایـران. واکنش سـریع مقامات ایرانی، از جمله رهبر انقـلاب، در خطاب به مردم، نشـان‌دهنده تأکید بر ضرورت دفاع از تمامیت ایران و وعده پاسخ سـخت به این تجاوز آشـکار بود. شـواهد در خیابان‌هـا و محافل مردمـی در فضای واقعـی و در فضای مجازی نشـان می‌دهد که به‌رغم نارضایتی‌های داخلـی از عملکرد حکومت، حمله خارجی به ایرانی‌ها و به زیرساخت‌های حیاتی کشور باعث شده که قاطبه مردم، و حتی نیروهای سیاسی مخالف، حول محور دفاع از کشور متحد شوند. این اتحاد به دلیل احساس تهدید نسبت به استقلال و تمامیـت ایران شـکل گرفته اسـت. اکثر جریان‌های سیاسـی شناسـنامه‌دار و نهادهای مدنی این تجاوز اسرائیل را محکوم کرده و مردم را به دفاع از تمامیت ایران دعوت کرده‌اند.

گزارش‌ها از شبکه‌های اجتماعی، مانند پست‌های منتشرشده در X، اینسـتا، واتس‌آپ و تلگـرام به واکنش خودجـوش مردمی و محکوم کردن جنایات اسرائیل نسل‌کش دارد.

مختصات این جنبش

شرکت‌کنندگان به ترتیب شامل سه حامل ذیل می‌شوند:

اول، نظامیان هستند. فرماندهان ارشد نظامی ایران، به‌ویژه سپاه پاسـداران، ارتش و نیروی انتظامی، به دلیل هدف‌گیری مسـتقیم توسـط اسـرائیل علیه آنان، نقش محوری در این جنبـش را دارند. گزارش‌ها از آثار شـهادت برخی از بهترین فرماندهان و دانشمندان در این حملات، حکایت از بُعد انگیزشـی برای بسـیج نظامیان در ماموریت جدیدشان داشته است.

دوم، کارگزاران دولت ایران هستند که از طریق بیانیه‌های رسمی و اقدامات دیپلماتیک (مانند نامه به شورای امنیت)، تلاش می‌کنند تا این حملات را به عنوان تجاوز بین‌المللی محکوم کنند و حمایت ملی را جلب نمایند و در عین حال تلاش می‌کنند مشکلات معیشتی ناشی از ورود به وضعیت جنگی را سامان دهند.

سـوم، اقشار مختلف مردم هستند؛ حتی کسانی که پیش‌تر از سیاست‌های دولت ناراضی بودند، به دلیل تهدید خارجی و احساس خطر برای اسـتقلال کشـور، به این جنبش پیوستند. این حمایت در قالب هُشـیاری نسبت به اخبار، هم‌افزایی بین اطرافیان، خنثی کردن شایعات و اقدامات ستون پنجم و احساسات میهن‌پرستانه با پشتیبانی از نیروهای مسلح، قابل مشاهده است.

اهداف این حرکت خودجوش

هدف اول، دفاع از تمامیت ایران است. حفظ استقلال و امنیت ملی ایـران در برابر تهدیدات خارجی، به‌ویژه از سـوی اسـرائیل، هدف اصلی این حرکت اسـت. بیانیه‌های تشـکل‌های سیاسی و انجمن‌های مدنی و نویسندگان در شبکه‌های اجتماعی مبین این دفاع از ایران هست.

هـدف بعـدی، بازدارندگـی در برابر حملات آینده اسـت. این بازدارندگـی عمدتاً از طریق موثرتر کـردن عملیات نظامیان، جلب حمایت مردمی و آمادگی پرسـنل دولتی بـرای مواجهه با کمبودها صـورت می‌گیرد. همچنین دسـتگاه دیپلماسـی دنبـال مذاکره عزتمندانه‌است.

هدف بعدی، تقویت همبستگی ملی است. این جنبش به‌عنوان ابزاری برای کاهش شکاف‌های داخلی و ایجاد وحدت در برابر دشمن خارجی عمل می‌کند. شـخصیت‌ها و گروه‌های حتی آسیب‌دیده از حکومـت، به صراحـت از مردم خواسـته‌اند کـه از اقداماتی که همبستگی ملی را تضعیف می‌کند، پرهیز کنند. شرط مبارزه موثر با تجاوز اسرائیل همکاری حکومت و جامعه مدنی در کمک به نظامیان کشور و تلاش برای رفع کمبودهای مردمی است.

روش‌ها و اقدامات این حرکت

به‌رغم شـرایط سـخت و برتری تکنولوژیک اسـرائیل-آمریکا نیروهای مسلح ایران، شجاعانه به دنبال پاسخ نظامی به حملات اسرائیل هستند. در کنار عملیات نظامیان حرکت دیپلماتیک ایران از طریق سـازمان ملل و دیگر دولت‌ها اسـت تا حملات اسرائیل را محکوم کنند و خواسـتار پاسـخگویی حامیان رژیم نسل‌کش باشند. در عین حال دسـتگاه دیپلماسی تلاش می‌کند شرایط برای مذاکره ایران-آمریکا را به‌صـورت عزتمندانه فراهم کند. در کنار دو اقدام فوق تکثیر و تجمیع حمایت‌های مردمی و رسانه‌ای است. گزارش‌هایی از نوشته‌ها و شعارهای مردمی در تهران و دیگر شهرها و حتی خارج از کشور وجود دارد که نشان‌دهنده حمایت عمومی از این حرکت ملی است.

نکته جالـب اینکه این جنبش مردمی «شـعاری» نیسـت و به چالش‌ها و محدودیت‌هایش توجه دارد. مانند نارضایتی‌های داخلی که ممکن است عده‌ای به‌عنوان ستون پنجم بخواهند سوءاستفاده کننـد و در حین افزایش حملات دشـمن جامعه را دوقطبی کنند. یا این جنبش بـه محدودیت‌های مادی در داخل و خارج از کشـور (تنهایی ایران) توجه دارد لذا از حکومت انتظار معجزه آنی ندارد. این حرکت و جنبش «دفاع از ایران» که به صورت خودجوش شکل گرفته اسـت و نتیجه احساس تهدید جمعی در برابر تجاوز خارجی است، تازه ابتدای راه است و روزهای سختی را در پیش دارد، چون اسرائیل دولت جنایتکاری است. در آینده تلاش می‌کنم با دقت و ذکر شواهد بیشتر این بحث را دنبال کنم.

سومین روز درگیری ایران و اسرائیل

گـروه خبر: روز ۲۵ خـرداد به عنـوان سـومین روز درگیری‌های ایران و اسـرائیل، روز مهمی محسـوب می‌شـد. دو طرف در چند نوبت ضرباتی به یکدیگـر وارد کردند. تا لحظه تنظیم این گزارش، اسـرائیل پاسـخی به موج حمله موشـکی سـنگین ایـران نداد. حمله‌ای که برخلاف ادوار گذشـته در روز انجام شده بود. اما پیش از آن سلسـله انفجارهایی در مناطق مختلـف پایتخت اتفاق افتاد که علت آن هنوز به طور رسـمی اعلام نشده است. از عصر دیروز، اخبـاری مبنی بر انفجار نزدیک فرودگاه مشـهد و درگیری پدافند شـهر این شـهر با ریزپرنده‌های متخاصم نیز از سـوی رسانه‌های داخلی و رسمی منتشر شد.

موج دیگر وعده صادق

روز گذشته ایران برای نخستین بار در طول روز و با روشن بودن هوا اسرائیل را هدف حمله موشکی و پهپادی قرار داد. این حملات پاسخی به سلسله انفجارها و حملاتی بود که از ابتدای روز در نقاط مختلفی از کشور رخ می‌داد. به خصوص اینکه اسرائیل چند حمله بـه مناطق مسـکونی در تهران انجـام داد که هنوز آمار رسـمی از تلفات آن و نحوه حمله به طور دقیق منتشر نشده است. بر اساس گزارش خبرگزاری تسـنیم، این حمله به صورت ترکیبی با استفاده پهپاد و موشک‌های بالستیک انجام شد اما جزئیات بیشتری از آن تا زمان تنظیم این گزارش در اختیار رسانه‌ها قرار نگرفت.

هدف قرار دادن غیرنظامیان

روز گذشـته تهـران صحنـه چند انفجـار در مناطـق مختلف بود؛ انفجارهایی که گفته می‌شـود همه آن‌هـا مربوط به اقدامات ریزپرنده‌هـا نبودنـد. درباره منشـأ انفجارهای دیـروز تهران گفته می‌شود که بعضی از آن‌ها به بمب‌گذاری مربوط هستند. همچنین یک بمب در شهرری خنثی شد. اسرائیل اقداماتی در مشهد انجام داد و مدعی حمله به یک هواپیمای سوخت‌رسـان در فرودگاه این شهر شد. همچنین اسامی شهدایی که بیشتر مربوط به حوزه‌های پدافندی هستند، از استان‌های ارومیه و خراسان جنوبی نیز اعلام شـد. شـب گذشـته، پیش از سـاعت ۲۱ اخباری مبنی بر به کار افتادن سیستم‌های پدافندی غرب کشور و همچنین رخ دادن یک انفجار دیگر در تهران نیز منتشر شد.

گزارش یک

عکس: اصغر خمسه، ایرنا

بررسی اظهارات رئیس جمهور و وزیر امور خارجه خطاب به طرف آمریکایی

متجاوز را متوقف کنید

گروه خبر: روز گذشـته جلسـه هیئت دولت در مجموعه ریاست‌جمهوری با حضور رئیس‌جمهور کشـورمان برگزار شـد. همچنین وزیر امور خارجه نیز در محل این وزارتخانه میزبان سفرا، دیپلمات‌های خارجی و رؤسای نمایندگی‌های بین‌المللی در تهران بود. جلسه روز یکشنبه ۲۵ خرداد، اولین جلسه کابینه بعد از آغاز درگیری نظامی مستقیم میان ایران و اسرائیل از روز جمعه هفته گذشته بود.

آمریکا بدون تردید در تجاوز اسرائیل نقش دارد

مسعود پزشـکیان، رئیس‌جمهور کشورمان در جلسه عصر یکشنبه هیئت دولت با تسـلیت شهادت جمعی از فرماندهان عالی‌رتبه کشـور و همچنین تعـدادی از مردم کشورمان، بر لزوم ایستادگی در برابر تجاوزات اسرائیل تأکید کرد و گفت: «این حوادث بار دیگر نشان داد که رژیم صهیونیستی به هیچ‌یک از قواعد انسانی، حقوقی و بین‌المللی پایبند نیست.»

رئیس‌جمهور با انتقاد از سـکوت و حمایت کشورهای غربی، به‌ویژه آمریکا و برخی کشـورهای اروپایی، از اقدامات جنایت‌بار رژیم اشـغالگر قدس اظهار داشـت: «به‌جای جلوگیـری از این حملات بی‌رحمانه، شـاهد حمایت‌های تسلیحاتی، اطلاعاتی و سیاسی از این رژیم هستیم. همان هواپیماها، موشک‌ها و سـلاح‌هایی که امروز در تجاوز به کشـور ما در اختیار این رژیم است، از سوی همین کشـورها تأمین شده و پشتیبانی اطلاعاتی آن نیز از طریق سامانه‌های راداری و نظامی آن‌ها انجام می‌شود.»

پزشکیان با تأکید بر این که جمهوری اسلامی ایران هیچگاه به دنبال جنگ و درگیری نبوده است، افزود: «اما همان گونه که نیروهای مسلح ما، اعم از ارتش و سپاه مقتدر جمهوری اسلامی، تاکنون پاسخ‌های مناسب و محکم ارائه داده‌اند، در صورت تداوم اقدامات خصمانه، پاسخ‌ها نیز قاطع‌تر و شدیدتر خواهد بود.»

رئیس جمهور روند کنونی را وحشیانه و مغایر با شعارهای دروغین طرفداران گفت‌وگو و تمدن توصیف کرد و گفت: «انتظار می‌رود کشـورهای اسـلامی و منطقه، موضعی روشـن، قاطع و مؤثر در برابر تجاوزگری رژیم صهیونیسـتی و حامیانش اتخاذ کنند. رژیمی که بدون هیچ محدودیتی و با چراغ سبز آمریکا، هر جنایتی را در منطقه دنبال می‌کند.»

پزشکیان به نقل از یک مقام آمریکایی تأکید کرد: «آن گونه که در گفت‌وگوی یکی از مقامات آمریکایی با عراقچی عنوان شده، رژیم صهیونیستی بدون اجازه آمریکا قادر به هیچ اقدامی نیست و آنچه امروز شاهد آن هستیم، با پشتیبانی مستقیم واشنگتن انجام می‌شود؛ هر چند آن‌ها در رسانه‌ها تلاش می‌کنند نقش خود را پنهان کنند.»

رئیس‌جمهور با بیان اینکه جمهوری اسـلامی ایران تمام توان خود را برای جلوگیری از آسیب به مردم به کار خواهد گرفت، تصریح کرد: «دولت با همکاری همه نهادهای مسئول، در جهت خدمت‌رسانی مؤثر به مردم عزیز کشور، متحد و همدل عمل خواهد کرد. در شرایط حساس کنونی، همه ما باید اختلافات را کنار بگذاریم و برای حفظ انسجام و وحدت ملی، در کنار یکدیگر باشیم.»

پزشکیان وحدت و انسجام را ضرورت اجتناب‌ناپذیر امروز کشور دانست و با اشاره به نقش حیاتی مردم در این میدان، خاطرنشان کرد: «ملت ایران همواره در صحنه بوده و خواهد بود، و ما نیز با اتکا به ایمان و همدلی ملی، در برابر هرگونه

گزارش دو

گزارش هم‌میهن از آمادگی پایتخت در برابر حملات اسرائیل

تهرانی‌ها در حسرت پناهگاه

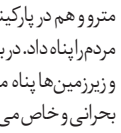
پریسا هاشمی
گزارشگر شهری هم‌میهن

۳۷ سال از جنگ ایران و عراق می‌گذرد اما هنوز نسل‌های بسیاری هستند که آن ۸ سال را از خاطرشان نبرده‌اند و کابوس شب‌هایشان است. اما خرداد امسال باز هم ایران با یک جنگ این بار نه تن به تن که موشکی روبه‌رو شد. حملات اسرائیل به ایران چند روزی است که تن ایران را لرزانده و جمهوری اسلامی در مقام دفاع از خود برآمده است. اسرائیل که زندگی‌اش همیشه با جنگ عجین بوده پناهگاه‌هایی دارد و حالا که گنبد آهنین به سـاکنان اسرائیل نیامده، شـهروندانش در این پناهگاه‌ها آرام می‌گیرند اما در ایران به‌ویژه تهران پس از ۲۹ مرداد ۱۳۶۷ آنقدر سـاخت و سـاز شـده که دیگر خبری از پناهگاه‌های دوره جنگ باقی نمانده باشد.

نبود پناهگاه در تهران حالا به چالشی بزرگ تبدیل شده است. مهدی چمران، رئیس شـورای شـهر تهران روز گذشـته در این باره به خبرنگاران گفـت: «متاسـفانه در تهران و دیگر شـهرها به صـورت کامل پناهگاهی نداریم. در شـرایط ضروری باید با توجـه به تجربیات زمان جنگ از همان پناهگاه‌هایی که احداث شده استفاده کنیم. در زمان جنگ ستادی برای سـاخت پناهگاه در نخست‌وزیری آن زمان تشکیل شد تا پناهگاه‌هایی با طرح‌های مختلفی اجرا شـود. یکی از طرح‌های تحقیقاتی پناهگاه‌های بتنی پیش‌سـاخته‌ای بود که در زیرزمین‌ها و قطعات جدا شـده را به هم وصل کرد تا پناهگاه ثابت و محکم شـود. طرح‌های آن را مجدد نگاه کردم که برای سنگرهای انفرادی جنگ و خانه‌ها با عرض حدود ۳ متر طراحی شده بود اما طول آن به اندازه نیاز بود.»

او با اشاره به اینکه باید به عنوان پدافند غیرعامل این سنگرها را دوباره داشته باشیم، تاکید کرد: «تعدادی از وزارتخانه‌ها از مراکز حساس نظامی سـنگرها را دارند اما متاسفانه استفاده هم نکرده بودند. زمان جنگ مردم در زیرزمین‌ها و زیر راه‌پله‌ها پناه می‌گرفتند تا بمباران به پایان برسـد. باید برنامه‌ریزی درستی در این زمینه شود. می‌بینیم اسرائیل به خصوص شهر تل‌آویو زیر بمباران بسـیار شـدید قرار می‌گیرد ولی تعداد کشته‌شـدگان به حد انتظار نیسـت. چون همه می‌دانند بلافاصله باید کجا پناه بگیرند و چه کارهایی را انجام دهند. در بسـیاری از کشـورها در اسـتانداردهای ساختمانی پناهگاه لحاظ شده است. حتی سوئیس پناهگاه خاص مقابله با تشعشعات اتمی را دارد.»

مترو امن، سوله‌های بحران ناامن

مهدی چمران، رئیس شـورای شهر تهران در پاسخ به این سوال هم‌میهن که مترو و سوله‌های بحران می‌توانند بـرای مردم امن باشـند؟ گفت: «مترو باید تعطیل شـود بنابرایـن باید در شـرایط خیلی حاد از آن اسـتفاده کرد. تونل‌های مترو عمق زیادی دارد و پناهگاه‌های مناسبی است که می‌توان از آن استفاده کرد. اما سوله‌های بحران در مقابل بمباران مقاوم نیست. وسایلی که آنجا وجود دارد مورد نیاز اسـت. این سـوله‌ها در برابر زلزله مقاوم است اما در مقابل بمباران‌ها نیست.» او در پاسخ به این سوال که «با توجه به اینکه بیشتر بمباران‌ها در شب رخ می‌دهد می‌توان شهروندان را در مترو پناه داد؟» تاکید کرد: «هم در مترو و هم در پارکینگ‌های طبقاتی وزارتخانه‌ها و ساختمان‌های بلند می‌توان مردم را پناه داد. در بمباران‌های زمان صدام هم مردم با خانواده در این پارکینگ‌ها و زیرزمین‌ها پناه می‌گرفتند و نقاط امنی بود. تمام این مکان‌ها را برای شرایط بحرانی و خاص می‌توان آماده کرد. ما کشوری هستیم که از زمان قدیم از شرق و غرب به ما حمله می‌کردند بنابراین باید همیشه آماده باشیم و امیدوارم اتفاقی بیشتر از این رخ ندهد.»

پناهگاه‌های متروک در تهران

علی‌اصغر قائمی، عضو شورای شهر تهران در پاسخ به این سوال هم‌میهن که چرا با توجه به تهدیدهای همیشگی تهران پناهگاه ندارد؟ گفت: «اگر به خطبه‌های نماز جمعه سال ۶۰ یا ۶۱ مرحوم آقای هاشمی (رفسنجانی) مراجعه کنید، آن زمان موضوع ساخت مترو را در نماز جمعه مطرح کرد. آن زمان کشور در کوران جنگ بود و یکی از دلایل سـاخت مترو را اسـتفاده به عنوان اسـتفاده پناهگاهی اعلام کرد. فکر می‌کنم در اکثر کشـورهای دنیا یکی از کارکردهای شـبکه و به‌ویژه ایستگاه‌های مترو این است که در شرایط بحرانی به‌ویژه چنین شرایطی از آن به عنوان پناهگاه استفاده شود.»

او افزود: «دوستان ما این قول را دادند که اگر این شرایط خدای نکرده ادامه داشت مترو آمادگی پذیرش شهروندان به عنوان پناهگاه را داشته باشد. اما در پهنه ۷۵۰ کیلومتری تهران فقط ۱۵۰-۱۶۰ دسترسـی به متـرو وجود دارد و محدود به افرادی می‌شود که در این نقاط هستند. دیگر شهروندان برای رساندن خود به مترو زمان بیشـتری نیاز دارند و ممکن اسـت در حین حادثه برای آنها کارکردی نداشته باشد.»